

Poveștile: o nevoie sau un capriciu?

de Loredana LUNTRARU

Formele diferite pe care le îmbracă poveștile indică nevoia metafizică a ființei umane de a transpune într-un limbaj simbolic atât teoriile, din diferite domenii ale cunoașterii, cât și zestrea culturală ancestrală. Independent de structura simbolului folosit, povestea și-a găsit întotdeauna tipare noi, pentru a se perpetua și a se adapta în relație cu nevoile umane, aflate într-o metamorfoză continuă.

Un cititor trăiește o mie de vieți înainte de a muri. Un om care nu citește nu trăiește decât una singură” scria George R. Martin în *Dansul Dragonilor*, volumul 5 al seriei *Cântec de Gheață și Foc*, ecranizată în forma celebrului serial *Urzeala Tronurilor (Game of Thrones)*¹. Această frază dezvăluie puterea de transformare a cititului, portretizând-o ca o formă de evadare imaginativă, care ne oferă accesul la o multitudine de experiențe și perspective noi, prin prisma poveștilor. Povestea permite cititorului să traverseze epoci, culturi și realități, pe care altfel nu ar fi avut ocazia să le experimenteze. Privat de beneficiile poveștilor, omul este limitat la un singur punct de vedere, lipsit de profunzime și amploare. Cu ajutorul poveștilor, ne învoim să începem o călătorie de explorare a emoțiilor, a empatiei și a creativității, îmbogățindu-ne astfel viața.

Sunt o iubitoare a poveștilor și-mi doresc să împărtășesc gânduri despre necesitatea și nevoia de poveste în viața oamenilor, mai puțin despre importanța cititului, pe care o intuim cu toții. Cred sincer că avem o nevoie metafizică cu care ne naștem de a asculta, de a citi sau de a spune povești. Primele mele amintiri despre povești și citit sunt legate de mama, care avea mai tot timpul o carte în mână, și de biblioteca unchiului meu, modestă, ce număra doar câteva zeci de titluri, suficient însă pentru ca mintea mea de copil să pricape încă de pe atunci importanța acestor drumuri care se deschid spre alte lumi. Pentru că da, poveștile sunt portaluri ce ne poartă spre alte lumi, iar importanța lor nu poate fi exagerată, deoarece acestea servesc multiplelor roluri din viața noastră.

In primul rând, poveștile sunt mijloace de comunicare, prin care se transmit idei complexe și emoții. Acestea au un fir narativ structurat, ce le oferă oamenilor posibilitatea de a-și împărtăși experiențele, cunoașterea și înțelepciunea. În acest fel, poveștile sunt instrumentul ce conservă cultura și ajută la transmiterea tradițiilor. Acestea ne dau ocazia să învățăm din trecut, să înțelegem prezentul și să ne imaginăm viitorul. Fiecare cultură are poveștile ei specifice, care au influențat generațiile viitoare și care creează sisteme de gândire diferite despre viață și lume. Această temă a poveștilor transmise pe cale orală sau scrisă a fost îndelung studiată și este în continuare abordată din perspective diferite, în special de către cercetătorii din domeniile științelor socio-umane. Dintre metaforele referitoare la povești, putem aminti unele folosite chiar la intrările în bibliotecile antice, unde oamenii erau avertizați că urmează să pășească pe un tărâm magic, plin de posibilități. „Loc de vindecare a sufletului” sau „locul unde moartea nu poate intra” sunt exemple grăitoare în acest sens.

Din punct de vedere antropologic, poveștile sunt o parte integrantă a existenței umane de milenii. Acestea au fost transmise din generație în generație, în diverse forme, de la calea transmiterii orale, la transmiterea prin cuvântul scris, de la mediul analogic la cel digital. Poveștile mai joacă un rol crucial în dezvoltarea imaginației și creativității. Conform studiilor culturale, aceste povești transgeneraționale fac parte din studiul culturii în sens larg, încadrate în ceea ce este recunoscut în literatura de specialitate drept *folk culture*.

¹ George R. R. Martin, *Dansul dragonilor*, București, Nemira, 2011, p. 604.

Albert Einstein spunea că „*imaginația este mai importantă decât cunoașterea*”.² Povestile stimulează mintea cititorului sau ascultătorului, invitându-l să-și imagineze lumi și personaje noi, dar și nenumărate posibilități de acțiune inspirate de povești. Acest exercițiu creativ nu este limitat doar la poveștile de ficțiune, ci se extinde spre toate disciplinele: istorie, știință, arte etc. Actul în sine de a spune povești are capacitatea de a crea o scânteie de creativitate și inovație, atât în cel care povestește, cât și în cel care ascultă deopotrivă.

In actul pedagogic, povestea poate fi un instrument foarte puternic în ceea ce privește predarea și învățarea pe tot parcursul vieții. Povestile educaționale și fabulele au fost folosite de secole pentru a transmite lecții morale sau de etică. Acestea simplifică concepte complexe, făcându-le accesibile învățăceilor de toate vârstele. Ba mai mult, poveștile fac actul învățării mai antrenant și memorabil, prin simplul motiv că pot capta ușor atenția și încurajează participarea activă. În articolul *Once upon a tale. On the foundational role of narrative in constructing linguistic and social experience* autoarele studiului definesc povestea drept o unealtă cognitivă potrivită pentru a procesa datele, în scopul dobândirii de noi cunoștințe. Această idee este susținută de modelul pe baza căruia sunt construite poveștile: intriga, punctul culminant și deznodământul.³

Povestile mai sunt și o sursă de relaxare, dar și de stimulare a fericirii. Ele pot apărea în literatură, film sau teatru, și ne oferă o formă de evadare, prin faptul că ne transportă în timpuri, locuri și realități diferite, permițându-ne să experimentăm excepționalul, dar și firescul naturii umane. Această funcție de divertisment este esențială pentru relaxare și eliberare de stres, stimulând totodată bucurie și uimire. Mai mult decât atât, poveștile sunt o sursă de inspirație și motivație. De cele mai multe ori acestea ne

descriu personaje care își depășesc condiția și fac față unor provocări, ca mai apoi să crească în urma experiențelor trăite. Acest gen de povești ne oferă speranță și ne încurajează să ne urmărim visele, să ne confruntăm cu obstacolele din calea noastră și să perseverăm chiar și atunci când pare că nu mai este nimic de făcut. Călătoria eroului, un arhetip comun când vorbim de recunoașterea lui în povești, face audiența să rezoneze cu experiența acestuia. De asemenea, poveștile acționează ca o oglindă pentru propriile noastre trăiri și emoții. Ne oferă o privire de ansamblu, care ne ajută să putem empatiza cu stările și gândurile celorlalți. Această conectare empatică ne oferă o înțelegere mai bună naturii umane. Nu în ultimul rând, promovează compasiunea, atunci când citim, ascultăm sau vizionăm, deoarece ne permite să intrăm în mintea și sufletul personajelor, experimentând bucuriile, tristețile și luptele lor.

Prin prisma analoigiilor pe care le putem face între povești și propria realitate, ajungem să interpretăm cu o mai mare ușurință realitatea socială din care facem parte și să ne adaptăm la aceasta. Nu este de neglijat faptul că nenumărate studii din domeniul psihologiei propun biblioterapia drept o formă de combatere a anxietății, stresului, depresiei, insomniei, atacurilor de panică, tulburărilor de alimentație, ori problemelor de comunicare. Ea a început să fie cercetată ca o formă de terapie încă de la începutul secolului al XIX-lea. Ca un exemplu în acest sens, în timpul războaielor, biblioterapia a fost folosită de către medici ca tehnică de combatere a stresului posttraumatic. Astăzi, această terapie este folosită chiar și în dezvoltarea personală. Biblioterapia poate fi definită ca un proces, în care instrumentul principal folosit este povestea, cu scopul de a facilita integrarea emoțiilor dificile, ori rezolvarea problemelor comportamentale și emoționale intense.

² George Sylvester Viereck, *What Life Means to Einstein. An Interview by George Sylvester Viereck*, în *The Saturday Evening Post*, 26 octombrie 1929, p. 117.

³ Eleonora Massa, Valentina Simeoni, *On the foundational role of narrative in constructing linguistic and social experience* în *Journal of comparative research in anthropology and sociology*, vol.5, nr.1, 2014, p. 77.

Garrison Keillor, autor contemporan american, spunea că „îmbătrânind, ajungem, inevitabil la concluzia că nu există răspunsuri, ci doar povești”.⁴ Întrebări despre sensul vieții există în mintea oamenilor din cele mai vechi timpuri: care este scopul vieții? Există o motivație mai înaltă care ne ghidează pașii, sau suntem pur și simplu în derivă, în marea cosmică a hazardului și a haosului? Răspunsul îl căutăm în religie, filosofie, știință, însă din păcate este greu identificabil, ne scapă printre degete, lăsând doar un ecou în gândirea noastră existențială. Întrebările cele mai grele ale omenirii nu pot primi răspunsuri ferme, ci aproximări vagi, spuse cât mai iscusit, pentru a întârzia deznodământul final. În toate domeniile cunoașterii științifice, teoriile nu sunt altceva decât povești menite să simplifice procesul de comprehensiune. În călătoria noastră prin labirintul existenței, ne trezim inevitabil confruntându-ne cu enigma vieții, și de cele mai multe

ori ajungem la o concluzie plină de emoție, și anume că, printre multiplele întrebări care ne asediază mintea, nu există răspunsuri definitive, ci doar povești.

În concluzie, putem spune despre povești că sunt o parte inerentă a experienței umane. Ele servesc ca mijloc de comunicare, ca reflexie a emoțiilor noastre, o sursă de inspirație, un catalizator al creativității, un instrument în procesul de educare, cât și o formă de divertisment. Importanța stă în abilitatea lor de a capta esența condiției umane și de a face punte între indivizi, culturi și generații. Într-o lume bogată în povești, noi găsim în acestea sens, conectare, dar și nenumărate posibilități de a ne construi propria poveste. Oamenii au o nevoie înăscută de a asculta sau de a citi povești. Pe fondul zgomotului și distragerilor de multe feluri, poveștile ne îmbogățesc viața, ne largesc orizonturile, ne reamintesc de puterea conectării și de umanitatea pe care o împărtășim cu toții.

<https://unsplash.com/photos/person-holding-string-lights-on-opened-book-9pw4TKvT3po>

⁴ Keillor Garrison, *Pontoon*, Londra, Faber&Faber, p. 156.